

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОБСТАВИНИ, ЩО ПОМ'ЯКШУЮТЬ АДМІНІСТРАТИВНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

Панасюк Оксана Володимирівна - кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ

<https://scholar.google.com.ua/citations?user=o3PmQRMAAAAJ&hl=ru>

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-1621-687X>

УДК 342.95

Articolul este consacrat cunoștințelor științifice ale cercetării interne în domeniul științei dreptului administrativ al criminalistici pentru a determina esența circumstanțelor care atenuează răspunderea administrativă. Articolul are în vedere aspecte problematice cu privire la aplicarea fiecărei circumstanțe. Folosind metoda deductivă, autorul prezintă relația dintre prevenirea consecințelor dăunătoare ale infracțiunii din compensarea voluntară a daunelor și eliminarea prejudiciului. Articolul susține propunerea de îmbunătățire a conținutului circumstanței „săvârșirea unei infracțiuni de către o femeie însărcinată sau o femeie cu un copil sub un an”. Autorul demonstrează importanța includerii unei circumstanțe suplimentare care atenuează răspunderea administrativă în lista articolului 34 din Codul infracțiunilor administrative.

Cuvinte cheie: circumstanțe delictive, atenuante, infracțiuni, reguli generale de impunere de sancțiuni administrative.

Статья посвящена научному познанию отечественных исследований в науке административно-деликтного права с целью определения сущности обстоятельств, смягчающих административную ответственность. В статье рассматриваются проблемные вопросы применения каждой обстоятельство. В статье обосновывается предложение по совершенствованию содержания обстоятельства «совершения правонарушения беременной женщиной или женщиной, имеющей ребенка в возрасте до одного года». Автор обосновывает важность включения дополнительной обстоятельство, смягчающего административную ответственность в перечень ст. 34 КоАП Украины.

Ключевые слова: делинквент, обстоятельства смягчающие административную ответственность, правонарушение, общие правила наложения административных взысканий.

The article is devoted to the scientific knowledge of domestic studies in the science of administrative and tort law in order to determine the nature of circumstances that mitigate administrative responsibility. The article addresses the problematic issues of applying each circumstance. The article substantiates the proposal to improve the content of the circumstance of “committing an offense to a pregnant woman or a woman who has a child under one year of age”. The author substantiates the importance of including an additional circumstance, which mitigates administrative liability in the list of Article 34 of the Code of Administrative Offenses.

Keywords: delinquent, circumstances mitigating administrative liability, offenses, general rules for imposing administrative penalties.

Постановка проблеми. В Україні кількість правопорушень з кожним роком зростає. Кожне протиправне діяння має властиві йому суб'єктивні риси, а саме: причини і підстави його вчинення, психологічний стан

делінквента та суб'єктивні мотиви вчинення: рівень його правової культури, зовнішні фактори (втрата роботи, потреба у грошах, грошові (майнові) зобов'язання та інше) всі ці тонкощі важливо враховувати при вста-

новленні істини по справі, а відповідно, і при накладанні адміністративного стягнення.

Стан дослідження проблеми. Адміністративне законодавство визначило фактичні підстави застосування, систему адміністративних стягнень, передбачило загальні правила накладення адміністративних стягнень. Реформуванню, вдосконаленню адміністративних стягнень, загальним правилам накладання адміністративних стягнень присвячено дослідження таких вчених як: В. Авер'янова, І. Голосніченко, С. Гусарова, Є. Додіна, Л. Ковалюк, В. Колпакова, Т. Коломєць, А. Комзюк, І. Куяна, Д. Лук'янця, О. Небрат, О. Салманої, Н. Хорошак та ін.

Ключове місце у сфері загальних правил накладання адміністративних стягнень посідають обставини, що пом'якшують адміністративну відповідальність. В юридичній літературі вони розглядаються в дослідженнях різних вчених: Коломєць Т.О. говорить про те, що застосування будь-яких адміністративних стягнень базується на значній чисельності принципів: законності, гуманізму, гласності, невідворотності покарання тощо. Вчена адміністративне стягнення визначає як матеріалізований вияв адміністративної відповідальності, негативний правовий наслідок неправомірної поведінки особи, яка вчинила адміністративний проступок і повинна відповісти за свої протиправні дії та понести за це відповідне покарання у вигляді певних несприятливих заходів морального, матеріального та фізичного характеру [1, с. 79].

Мета і завдання дослідження. Метою статті є наукове обґрунтування шляхів вирішення проблем у сфері правозастосування обставин, що пом'якшують адміністративну відповідальність. Вона конкретизується в таких **завданнях**: проаналізувати всі обставини, що пом'якшують адміністративну відповідальність, які закріплені у ст.34 КУпАП. Надати пропозиції щодо їх вдосконалення.

Наукова новизна дослідження. Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що вперше у вітчизняній науці адміністративно-деліктного права України здійснено дослідження обставин, що пом'якшують адміністративну відповідальність. У статті

сформульовано низку нових теоретичних висновків та практичних узагальнень і пропозицій, зокрема:

у перше:

- сформульоване визначення обставин, що пом'якшують адміністративну відповідальність;

- обґрунтовано і визначено необхідність вдосконалення змісту обставини «учинення правопорушення вагітною жінкою або жінкою, яка має дитину віком до одного року»;

- запропоновано передбачити додаткову обставину, що пом'якшує адміністративну відповідальність до переліку ст. 34 КУпАП.

Виклад основного матеріалу. Обставини, що пом'якшують адміністративну відповідальність є складовим елементом загальних правил накладання адміністративних стягнень і підлягають обов'язковому з'ясуванню і при наявності застосуванню для об'єктивного розгляду справи і справедливому накладенні адміністративного стягнення. Під загальним правилом накладання адміністративних стягнень будемо розуміти - визначений на законодавчому рівні порядок призначення адміністративного стягнення деліквенту, якого дотримуються органи (посадові особи), котрі уповноважені розглядати справу про адміністративне правопорушення по суті.

Отже, обставини, що пом'якшують відповідальність – це передбачені ст. 34 КУпАП критерії, які повинні враховуватись суб'єктом, який уповноважений накладати адміністративне стягнення, що можуть вплинути на розмір та вид стягнення в межах санкції норми, що передбачає адміністративну відповідальність.

Стаття 34 КУпАП закріплює обставини, що пом'якшують відповідальність, даний перелік не носить вичерпний характер, до нього відноситься: 1) щире розкаяння винного; 2) відвернення винним шкідливих наслідків правопорушення, добровільне відшкодування збитків або усунення заподіяної шкоди; 3) учинення правопорушення під впливом сильного душевного хвилювання або при збігу тяжких особистих чи сімейних обставин; 4) учинення правопорушення неповнолітнім; 5) учинення правопорушення вагітною жінкою

або жінкою, яка має дитину віком до одного року [2].

Проаналізуємо та надамо характеристику кожній обставині, що пом'якшує адміністративну відповідальність. Оскільки за допомогою зазначених обставин реалізуються принципи адміністративного права, які отримали своє закріплення в багатьох правових нормах. Так, принцип законності знаходить свою реалізацію у законодавчому закріпленні переліку обставин що досліджуються. Принцип відповідальності забезпечується за рахунок того, що головним способом захисту є притягнення до відповідальності тільки за протиправну, винну, дію (бездіяльність) особи.

Наявність фактора щирого розкаяння винної особи має проявлятися у наданні допомоги суб'єктам публічного адміністрування, які уповноважені розглядати справи і встановлювати по ним істину. Щире розкаяння свідчить про намагання деліквентом згладити вину і, відповідно, заслуговує пом'якшення стягнення.

Дослідники даної обставини говорять про те, що про її наявність у деліквента свідчать ряд ознак:

А) часова ознака – здійснення деліквентом дій, що є розкаянням, після вчиненого адміністративного делікту і до розгляду справи про адміністративне правопорушення;

Б) нормативна ознака – полягає у тому, що всі форми протиправної поведінки, до розкаяння, регулюються нормами адміністративного права;

В) суб'єктивна ознака – розкаяння свідчить про усвідомлення особою своєї вини [3, с.243].

Друга за рахунком обставина складається з трьох складових: по-перше, відвернення винним шкідливих наслідків правопорушення, по-друге, добровільне відшкодування збитків; по-третє, усунення заподіяної шкоди. З'ясуємо їх сутність та визначимо їх співвідношення. Важливо підкреслити, що всі ці пом'якшуючі обставини мають єдину підставу - щире каяття деліквента і добровільне вчинення суспільно корисних дій, спрямованих на зменшення завданої шкоди, та різняться вони тільки у зовнішніх формах. Слід

підкреслити, що добровільність може мати прояв як у матеріальному так і в моральному виразі. Деліквент може компенсувати завдану шкоду грошима, особистою працею, придбанням пошкодженої речі чи предмету. Можливо і такий варіант відшкодування збитків – винесення вибачення у письмовій чи усній формі. При вирішенні питання про вибір виду та розміру шкоди в обов'язковому порядку необхідно з'ясувати, чи мало місце відшкодування збитків повне чи часткове.

Що стосується відвернення винним шкідливих наслідків правопорушення, то про дану обставину розумно говорити тоді, коли між дією і настанням шкідливих наслідків мав місце розрив у часі, протягом якого особа попереджує шкідливі наслідки адміністративного правопорушення. Наприклад, винна особа, яка вчинила автотранспортну пригоду, в наслідок якої було спричинено легку шкоду потерпілому прийняла заходи для допомоги потерпілому, ці дії повинні вважатися як відвернення винним шкідливих наслідків правопорушення. І навіть тоді, коли деліквент не сам усунув заподіяну шкоду, а за допомогою третьої особи (наприклад, лікаря) але за обов'язковим проханням деліквента, і в даному випадку має місце відвернення винним шкідливих наслідків правопорушення.

Що стосується добровільного відшкодування збитків і усунення заподіяної шкоди – ці обставини дуже близькі їх об'єднує те, що вони направлені на усунення наслідків, що настали після адміністративного правопорушення. Мова йде про добровільне відшкодування збитків тоді, коли завдана шкода має матеріальний характер і відшкодується або шляхом повернення відповідного майна, або шляхом надання потерпілому матеріального еквіваленту.

Що стосується усунення заподіяної шкоди, то тут необхідно підкреслити, що воно має місце після закінчення адміністративного правопорушення і настання наслідків у вигляді: матеріальної, фізичної чи моральної шкоди. Наприклад, деліквент ремонтує машину потерпілого після аварії (відшкодовує матеріальні збитки).

Наступна обставина, що пом'якшує адміністративну відповідальність - учинення правопорушення під впливом сильного душевного хвилювання або при збігу тяжких особистих чи сімейних обставин. Щоб прийняти рішення, що мало місце сильне душевне хвилювання важливо з'ясувати його сутність. Під сильним душевним хвилюванням будемо розуміти спрямованість діянь винної особи, яка їй загалом не властива і сформува-лася під впливом сильних емоцій, що виникли у провокаційній ситуації [4, с.190]. Відбувається звуження свідомості: людина не керує своїми вчинками, не передбачає в належній мірі всіх можливих наслідків. Поряд з цим, людина зберігає можливість усвідомити, що вона робить і оволодіти своєю поведінкою.

Вчинення правопорушення при збігу тяжких особистих чи сімейних обставин. Для того щоб признати дану обставину як таку, що пом'якшує відповідальність, потрібно не тільки її наявність, але й причинний зв'язок між ними і вчиненим адміністративним правопорушенням. Тому, в кожному випадку важливо встановлювати, що адміністративне правопорушення було викликано (чи на нього суттєво вплинуло) саме тяжкі особисті чи сімейні обставини. Під тяжкими особистими обставинами розуміють: важку хворобу винного, перенесену ним тяжку травму, інвалідність, гострий конфлікт на виробництві і у побуті, тяжкі побутові умови, серйозні матеріальні труднощі. Що стосується тяжких сімейних обставин, то вони виникають внаслідок сімейної драми чи великого горя: смерті, гибелі когось з членів сім'ї, важкої хвороби, гострий сімейний конфлікт: зради, залишення сім'ї, пияцтва і т.д.

Наступною обставиною є вчинення адміністративного правопорушення неповнолітньою особою. Воно пов'язано з віковою особливістю даної категорії осіб: рівень їх свідомості, вольові якості, ступінь сформованості характеру. Відомо, що з шістнадцяти до вісімнадцяти років особа володіє можливістю усвідомлювати протиправність свого діяння та керувати ним. Однак моральний, духовний розвиток підлітка його світогляд не сформовані та знаходяться на стадії станов-

лення. Відсутність достатніх вмінь належної поведінки, життєвого досвіду призводить до того, що підлітки на відміну від дорослих за об'єктивними причинами не можуть скласти ясне уявлення про всі негативні наслідки вчиненого, а нерідко і самі неправильно розуміють все те, що відбувається. Дуже важливо при вирішенні питання про врахування віку неповнолітнього як обставину що пом'якшує відповідальність чітко встановлювати день народження і момент вчинення правопорушення, індивідуальні психологічні риси деліквента. Отже, вважати дану обставину такою, що пом'якшує відповідальність важливо з позиції принципу гуманізму і з позиції вчасного внесення корекції у риси характеру підлітку.

Далі розглянемо таку обставину як учинення правопорушення вагітною жінкою або жінкою, яка має дитину віком до одного року. Учинення правопорушення вагітною жінкою – вважається обставиною, що пом'якшує відповідальність оскільки вагітність (не залежно від терміну) тягне сукупність функціональних змін в організмі жінки, що впливає на психіку та мотиви її поведінки.

Жінка, яка має дитину віком до одного року, законодавець врахував такий момент, що на стан психіки жінки впливає накопичення материнської втоми, що з'являється внаслідок безсонних ночей, постійних хвилювань за стан здоров'я дитини. На нашу думку, необхідно вдосконалити дану обставину і замінити «жінку» на «особу» оскільки трапляються випадки, що мати померла при родах чи по інших соціальних причинах дитина з народження виховується батьком чи бабусею з дідом. Фактично при цих обставинах на осіб у яких знаходиться на вихованні дитина також повинно розповсюджуватись зазначена обставина, що пом'якшує відповідальність.

Висновки. Отже, обставина, що пом'якшує адміністративну відповідальність повинна мати такий зміст «учинення правопорушення вагітною жінкою або особою, яка виховує дитину віком до одного року».

Законодавство України передбачає, що і інші обставини можуть розглядатися як такі, що пом'якшують вину за адміністративне

правопорушення. Тим самим підкреслюючи гуманність та важливість виховного елементу у системі адміністративних стягнень. Орган чи посадова особа при вирішенні питання накладання адміністративного стягнення може визнати обставину що пом'якшує відповідальність не передбаченою ст.34 КУпАП. На нашу думку, у переліку обставин не вистачає обставини що пом'якшує відповідальність такого змісту: «учинення правопорушення інвалідом, особою, яка отримала каліцтво при захисті Батьківщини, учасників ліквідації аварії на Чорнобильській АЕС, учасників ліквідації пожеж у зоні відчуження».

Література

1. Адміністративне право України. Навч. посіб. за заг. ред. Т.О. Коломєць, Г. Ю. Гулевської. Київ. Істина. 2007. 216 с.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 № 8073-X. База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10/> (дата звернення: 19.11.2018).
3. Панкевич Т.В. Обстоятельства, смягчающие административную ответственность, в российском административном праве. Общество и право. 2007. № 4 (18). С.242-249.
4. Вереша Р.В. Сильное душевное волнение: понятия та кримінально-правове значення. Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. 2017. №1 (13). С. 182-193.

